

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV ÖST RAPPORT 2006:43

ARKEOLOGISK FÖRUNDERSÖKNING

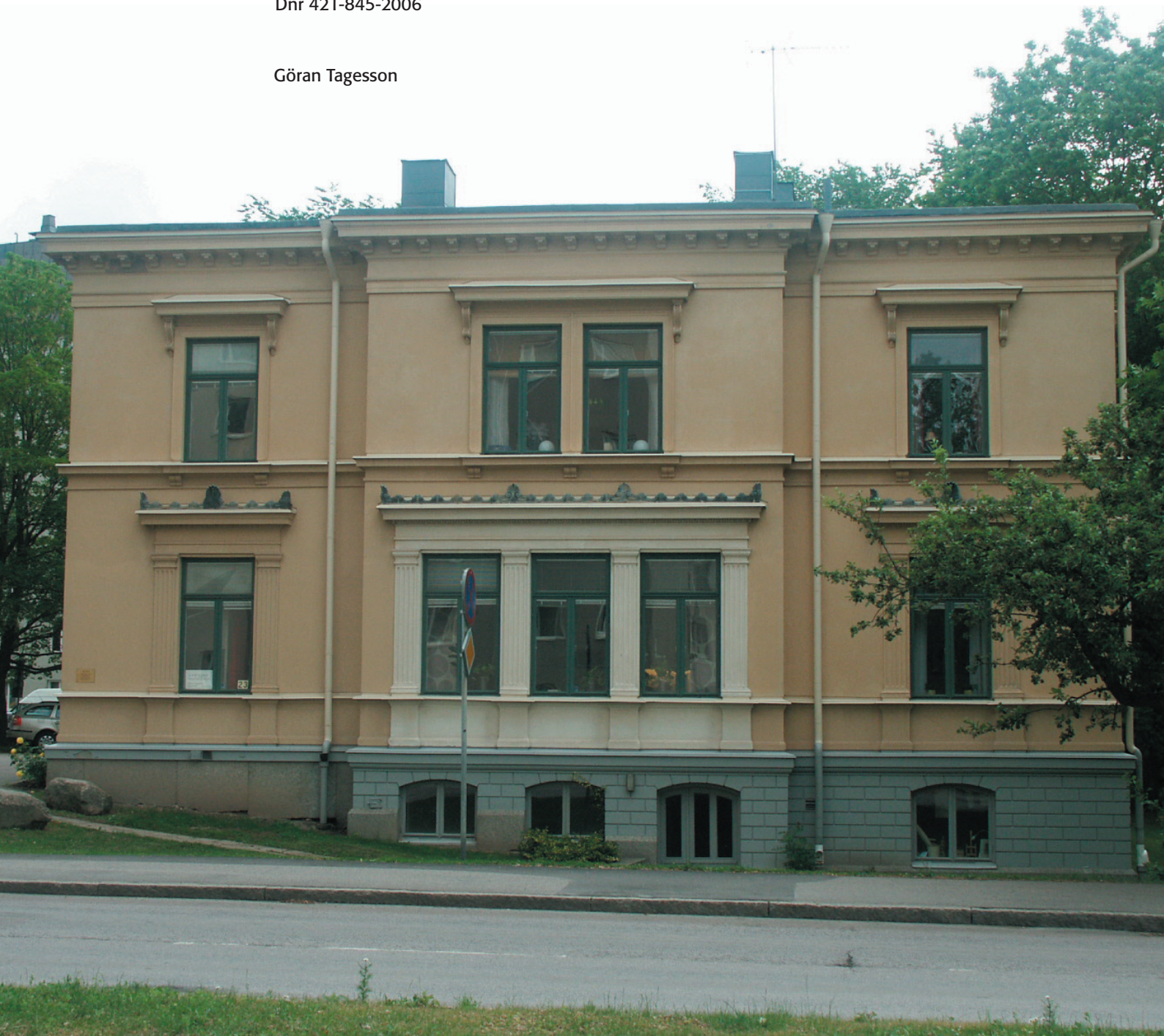
Invid Ådala

- odling i stadens utkant II

Kv Daggkåpan 16, RAÄ 153
Linköpings stad och kommun
Östergötland

Dnr 421-845-2006

Göran Tagesson

UV ÖST RAPPORT 2006:43
ARKEOLOGISK FÖRUNDESRÖKNING

Invid Ådala

- odling i stadens utkant II

Kv Daggkåpan 16, RAÄ 153
Linköpings stad och kommun
Östergötland

Dnr 421-845-2006

Göran Tagesson

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV Öst

Roxengatan 7, 582 73 Linköping

Tel. 013-24 47 00

Fax 013-10 13 24

uvost@raa.se

www.raa.se/uv

Produktion/grafisk form Britt Lundberg

Grafik Lars Östlin

Foto Göran Tagesson

Utskrift UV Öst, Linköping 2006

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, 801 82 Gävle. Dnr L 1999/3.

© 2006 Riksantikvarieämbetet

UV Öst, Rapport 2006:43

ISSN 1404-0875

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund	5
Topografi och kulturmiljö	5
Syfte och metod	6
Resultat	7
Sammanfattning och tolkning	7
Referenser	10
Administrativa uppgifter	10
Bilaga. Schaktbeskrivning	11

Fig 1. Karta över Östergötland med platsen för undersökningen markerad.

Fig 2. Grundkarta över centrala Linköping med undersökningsområdet markerat, skala 1:10 000. Bilden överst till vänster visar undersökningsområdet från söder och på bilden bredvid ser man undersökningsområdet från sydväst, mot Tinnerbäcken och Stångån.

Arkeologisk förundersökning

Invid Ådala – odling i stadens utkant II

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet UV Öst genomförde i juni månad 2006 en arkeologisk förundersökning inom kv Daggkåpan 16 inför planerad nybyggnation. Kvarteret är beläget strax söder om Linköpings äldre stadskärna, inom det som under historisk tid har upptagits av stadens södra jordar. Kvarteret är beläget på en platå ovan Tinnerbäckens dalgång, invid dess utlopp i Stångån. Området utgör således ett lämpligt boplatsläge. Frågeställningarna inför undersökningen fokuserade främst på två frågor; närvaron av odlingsspår från historisk tid respektive äldre boplatslämningar från förhistorisk tid.

Undersökningen genomfördes med ett antal sökschakt. Schakten på platån omfattade endast odlingslager, utan spår av hägnader, odlingsspår eller stratifierade odlingslager. Inte heller hittades kulturlager eller konstruktioner som vittnar om någon äldre aktivitet. I ett schakt i ett låglänt parti närmare Stångån hittades utfyllnadslager med fynd som antyder en datering till 1600- eller 1700-talet.

RAÄ UV Öst anser att de västra delarna kan exploateras utan ytterligare antikvariska åtgärder. Den östra delens utfyllnadslager bör undersökas i samband med större exploatering eller markarbeten. De aktuella planerna på att anlägga lekpark i denna del bedömer RAÄ UV Öst som så ringa, att de bör kunna genomföras utan ytterligare undersökning.

Ansökan om tillstånd enligt Lag (1988:950) om kulturminnen m m ställs till länsstyrelsen, vilka beslutar i ärendet.

Bakgrund

Linköpings kommun har genom planarkitekt Magnus Hultegård beställt en arkeologisk förundersökning inom kv Daggkåpan 16, Innerstaden, Linköping, inför planarbete och kommande husbyggnation. Området omfattar ett ca 8000 m² stort område beläget i den medeltida och tidigmoderna stadens sydöstra utkant.

Riksantikvarieämbetet, UV Öst, har tidigare i år på kommunens uppdrag genomfört en arkeologisk utredning, etapp 1, som bildar underlag för den nu aktuella förundersökningen (Tagesson 2006, rapport UV Öst 2006:16).

Topografi och kulturmiljö

Kv Daggkåpan är beläget i den sydöstra delen av Linköpings äldre stadskärna. Det aktuella utredningsområdet utgör kvarterets södra del och har tidigare benämnts kv Diademet. Utredningsområdet är idag omgivet av Ådalagatan i norr, Drottninggatan i väster, Tinnerbäcken i söder och Stångån i öster.

Av de äldsta kartorna över Linköpings stad framgår att det nu aktuella området ligger utanför den medeltida och tidigmoderna stadsbebyggelsen, men inom det område som benämns stadens jordar. Detta område upptogs av åker och äng, och brukades av stadens borgare. Området låg innanför den juridiska stadsgränsen och har som sådan definierats redan under medeltiden.

Kunskapen kring stadens jordar, deras uppkomst liksom bruknings- och ägarförhållanden är fortfarande bristfälligt belyst. Några arkeologiska undersökningar i kvarteret har tidigare inte genomförts. Generellt sett är den arkeologiska bilden oklar för hela det område som under medeltid och senare upptogs av stadens jordar.

Syfte och metod

För bakgrund till ärendet samt historisk, kartografisk och arkeologisk bakgrund hänvisas till rapport från arkeologisk utredning, Rapport UV Öst 2006:16.

Den arkeologiska potentialen i området har sammanfattats på följande sätt

Före staden

Exploateringsområdet utgör ett utmärkt topografiskt läge på ett krön ovan Tinnerbäcken och Stångån. I de omedelbara omgivningarna öster om Stångån, liksom söder om det som senare blev stadens jordar förekommer rikligt med förhistoriska lämningar. Det finns fortfarande en viss chans att äldre bebyggelse kan ha förekommit inom området, även om det i tidigare forskning allmänt antagits att de södra stadsjordarna har upptagits på allmänningssmark och tidigare inte varit odlade eller bebodda under förhistorisk tid (Tagesson 2002; Ericsson 2005).

Den arkeologiska förundersökningen inriktades på frågan om det i undersökningsområdet fanns rester av förhistorisk bebyggelse eller annan aktivitet från perioder före stadens grundande.

Stadens jordar

Under medeltiden och fram till 1800-talet har undersökningsområdet upptagits av odlingsmark utgörande en del av stadens jordar. Den arkeologiska potentialen i området kan jämföras med resultaten från den arkeologiska förundersökningen i kv Eddan, där det framhållits värdet av undersökningar i stadens odlingsmark i relation till stadens utbredning (Granath & Tagesson 2005).

En målsättning för den arkeologiska förundersökningen var att söka möjligheten att identifiera olika odlingslager och hägnader, olika kronologiska och teknologiska skikt i brukningsförhållandena samt datera dessa.

Förundersökningen har metodiskt utgått från ovanstående frågeställningar

- Hela ytan har undersökts med hjälp av sökschakt för att fastställa var bevarade kulturlager finns resp är förstörda av sentida aktivitet.
- Schakten skulle i förekommande fall utvidgas och partiellt handgrävas för att kunna avgöra de bevarade lämningarnas kunskapspotential i förhållande till de frågeställningar som uppställt. Detta betyder att ambitionen för förundersökningen även syftade till att få klarhet i de olika ytornas kulturlagerbild, vilka förväntades vara mycket olika. Detta skulle i sin tur att utgöra underlag för bedömning och tidsåtgång inför en ev slutundersökning.
- Dokumentation genomfördes med RAÄ UV:s digitala fältarbetsystem INTRASIS.

Resultat

Undersökningsområdet undersöktes med hjälp av 6 sökschakt om totalt 94 m längd. 3 av dessa var långa N-S orienterade schakt uppe på krönet och i slutningen ner mot Tinnerbäcken. Dessa kompletterades med ytterligare två mindre schakt i Ö-V riktning, för att försöka identifiera eventuella ägogränser mellan de tegar som framgår av 1639 års karta. Dessa schakt täckte in ytan för planerad nybebyggelse. Ytterligare ett långschakt i N-S riktning grävdes på det låglänta området nedanför slutningen och närmare Tinnerbäcken och dess utflöde i Stångån. Detta schakt täcker in ytan för planerat uppförande av lekplats.

Den stratigrafiska bilden var tämligen klar och entydig. I schakten i områdets västra del, på höjden och i slutningen, bestod stratigrafin av ett ca 0,3–0,5 tj humuslager, som tolkas som odlingslager och som överensstämmer väl med de äldsta kartorna och de markerade åkergårdarna, som var en del av stadens jordar. Enstaka fynd i detta odlingslager ger en sentida datering. I ett schakt hittades dock en koncentration av något äldre artefakter, vilket tolkas som föremål som förts med gödsel ut på åkrarna. Inga konstruktioner, stratifierade kulturlager eller odlings-spår i form av diken, hägnader, årderspår eller dylikt kunde dock iakttas.

I schaktet längst i öster såg stratigrafin annorlunda ut. I schaktets norra del fanns en omfattande störning i form av sannolikt byggnadslämningar från 1900-talet. I schaktets södra del närmare Tinnerbäcken fanns utfyllningslager med enstaka fynd som skulle kunna dateras till 1600–1700-tal och tolkas spegla utfyllnader från denna tid. Mot den sterila orörda botten i form av blålera fanns även ett tunnare humuslager, möjligen avsatt i vatten.

Sammanfattning och tolkning

Sammanfattningsvis visar sökschakten entydigt på att stratigrafin inom undersökningsområdets västra del omfattas av odlingslager, som väl passar med bilden från äldre kartmaterial, och att det rör sig om odling som hör ihop med stadens jordar. Några fynd eller konstruktioner som skulle kunna peka på en äldre förhistorisk aktivitet på platsen kunde inte påträffas. I det låglänta partiet närmare Stångån fanns omfattande lager som skulle kunna tolkas som utfyllning under senare tid, 1600–1700-tal eller senare.

Undersökningsresultatet visar således inte på några konkreta äldre lämningar av kulturhistoriskt värde. Det är anmärkningsvärt att undersökningen visar på en avsaknad av exempelvis förhistorisk aktivitet på denna topografiskt mycket lämpliga plats, på en höjd ovan Tinnerbäcken och Stångån. Detta resultat bör ställas i relation till andra undersökningar i det område söder om den medeltida staden som upptas av stadens jordar och den diskussion som förs huruvida dessa föregåtts av en tidigmedeltida eller förhistorisk bebyggelse. Undersökningen i kv Daggkåpan har gett ett resultat som tycks bekräfta bilden av ett område utan äldre förhistoria, mellan bebyggelseenheten Berga och det medeltida stadsområdet.

RAÄ UV Öst bedömer resultaten från förundersökningen på så sätt att någon ytterligare arkeologisk bevakning eller undersökning av den västra delen av exploateringsområdet inte är aktuell. Däremot anser UV Öst att de rester av äldre utfyllnadslager i den östra delen betraktas som äldre kulturlager och bör undersökas i samband med större exploatering eller markarbeten. De markarbeten inför anläggande av lekplats som planeras i detta område, kommer dock sannolikt inte att beröra dessa kulturlager.

Linköping den 29 augusti 2006

Göran Tagesson

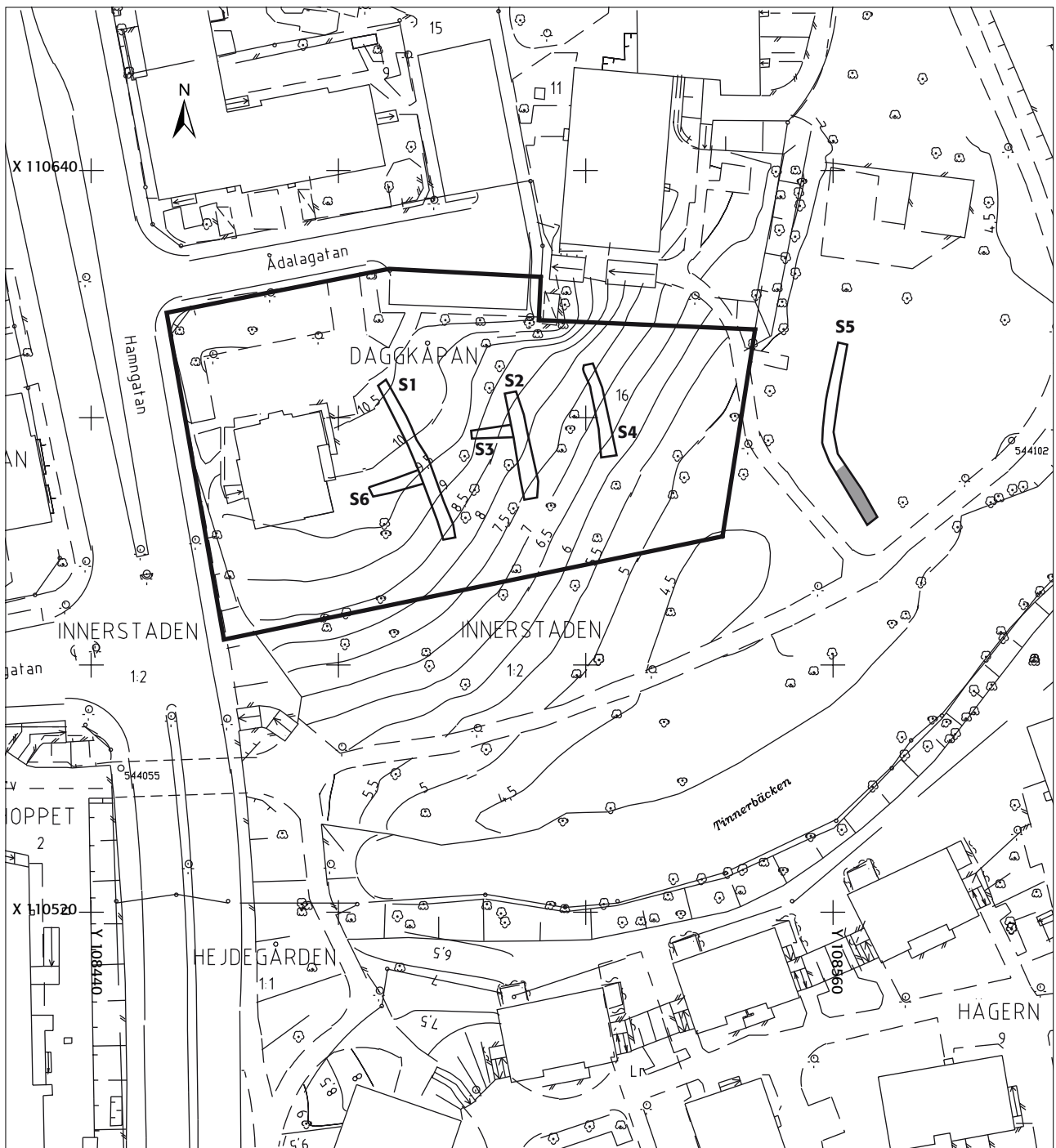

Fig 3. Fastighetskarta med undersökningsområdet och schakten markerade. Skrafferad yta i schakt S5 betecknar äldre utfyllnadslager.
Skala 1:1000.

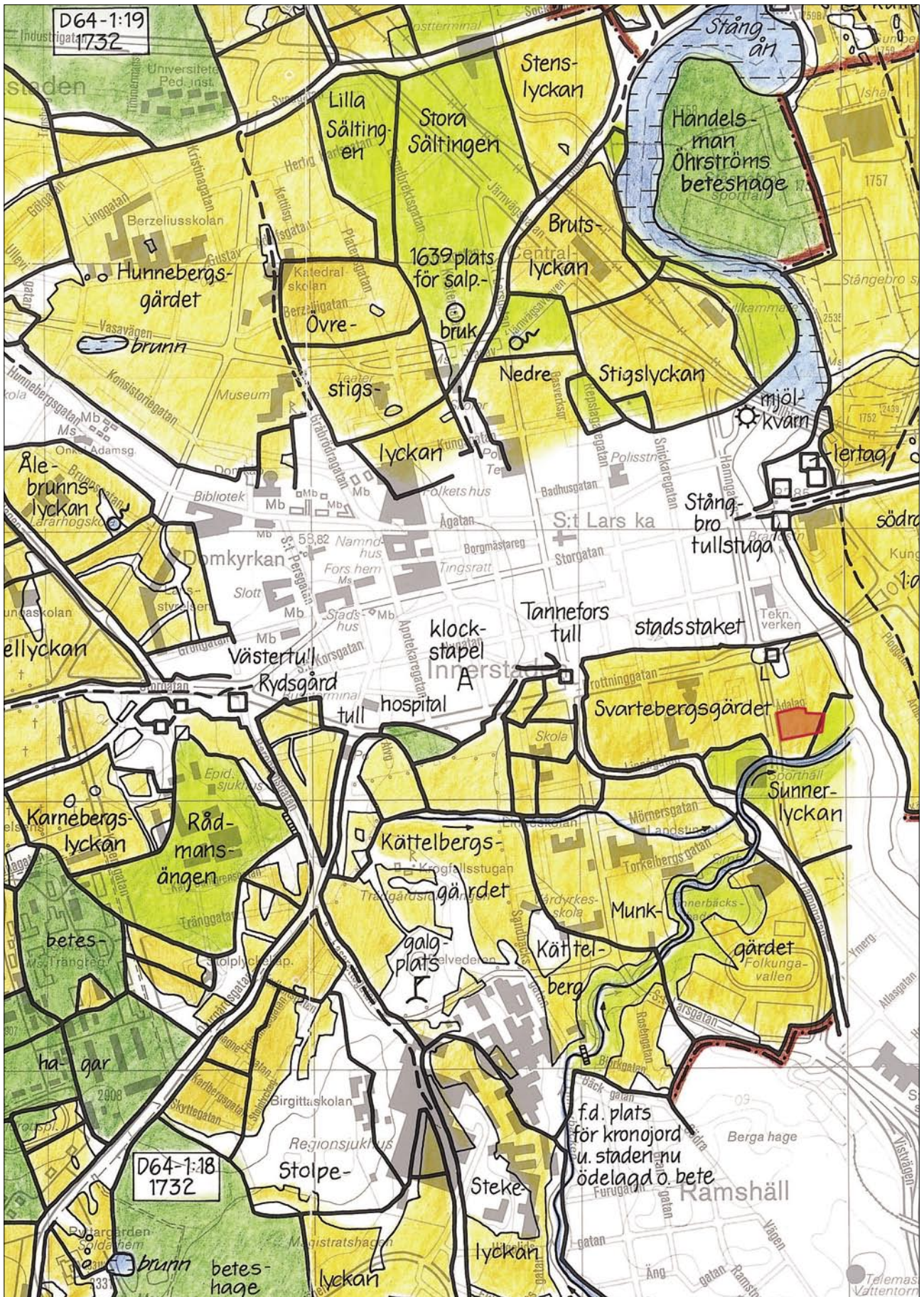

Fig 4. Historiskt kartöverlägg kopierad på dagens grundkarta, med undersökningsområdet markerat. Kartan bygger på geometriska kartor från 1700-talet. Ur Borna Ahlqvist & Tollin 1994. Skala 1:10 000.

Referenser

- Ericsson, A. 2005. Gränser och territoriella indelningar i Linköpingsbygden. En studie i medeltida geografi. *Liunga. Kaupinga. Kulturhistoria och arkeologi i Linköpingsbygden*. Kaliff. & Tagesson. Red. Riksantikvarieämbetet. Arkeologiska undersökningar. Skrifter 60.
- Granath, Y. & Tagesson, G. 2005. På väg mot Galgen II – bebyggelse och odling i stadens utkant. Kv Eddan, Linköping. Arkeologisk förundersökning. *Riksantikvarieämbetet. UV Öst Rapport 2005:8*.
- Tagesson, G. 2002. *Biskop och stad. Aspekter av urbanisering och sociala rum i medeltidens Linköping*. Lund Studies in Medieval Archaeology 30. Linköping.
- Tagesson, G. 2006. Invid Ådala – odling och bebyggelse i stadens utkant. Kv Daggkåpan 16, arkeologisk utredning. *Riksantikvarieämbetet. UV Öst Rapport 2006:16*.

Administrativa uppgifter

Län: Östergötland.
Landskap: Östergötland.
Kommun: Linköping.
Socken: Linköping.
Plats: Kv Daggkåpan 16.
Fornlämning: RAÄ 153.

Läge: Ekonomiskt kartblad 8557.
Undersökningens koordinater: x 6476100-200, y 1489880-950.
Koordinatsystem: RT90, 2,5 gon V.
Höjdsystem: –

Riksantikvarieämbetet dnr: 421-845-2006.
Länsstyrelsen dnr: 431-3159-06.
Länsstyrelsen beslutsdatum: 2006-05-22.
Projektnummer: 1520794.
Intrasisprojekt: O2006036.
Rapportnummer: 20006:43.

Ansvarig arkeolog: Göran Tagesson.
Underkonsult: Entreprenör Nicklas Klockner, ÖGRÄF.

Beställare: Länsstyrelsen Östergötland.
Kostnadsansvarig: Linköpings kommun, Teknik och samhällsbyggnad.

Undersökningstid: 2006-06-27–30.
Undersökningsområde: 8000 m².
Undersökt yta: 94 löpmeter.

Dokumentationshandlingar: Förvaras på ATA.
Fynd: Tillvaratogs ej.

Bilaga. Schaktbeskrivning

Schakt 1 (20500) 22 m l (N-S)

Stratigrafi: 0,5 m dj lager med lerig humus, fynd av recent keramik och spik. Därunder steril orörd botten bestående av gul lera. I södra delen fanns ett tunt gruslager, möjligen från en grusgång eller liknande. Några lager som kunde kopplas samman med Linnégatans eventuella fortsättning i kvarteret kunde ej påträffas.

Tolkning: Stratigrafien består av ett odlingslager, utan spår av äldre konstruktioner eller kulturlager. Odlingslagret är ej stratifierat och saknar tydliga spår av odling, ex årder- eller plogspår.

Schakt 2 (20550) 15 m l (N-S)

Stratigrafi: I norra delen av schaktet fanns liknande stratigrafi som i schakt 1, den södra delen av schaktet innehöll omrörd fyllning med inslag av recent keramik, fönsterglas, tegel etc. Schaktet grävdes 0,6 m djup i södra delen, i övrigt 0,4 m dj ner till steril orörd mark. Den södra delen sannolikt störd av ett VA-schakt.

Tolkning: Se schakt 1.

Schakt 3 (20525) 6 m l (Ö-V)

Stratigrafi: Schaktet grävdes ca 0,35 m dj ner till steril orörd mark. I schaktet hittades sekundärt dumpade betongplintar och omrörda fyllningsmassor. Denna del av tomten utgör en tydlig plåtå i slutningen ner mot söder. En rännadal av smågatsten samt dräneringsrör hittades även. På platsen låg för inte så länge sedan en barack som tillhörde Musikskolan, vilken hade sina lokaler i Ådalavillan. Baracken flyttades senare till Jägarvallen, nuvarande Djursjukhuset (muntliga uppgifter av en granne).

Tolkning: Stratigrafien är förstörd av sentida byggnation.

Schakt 4 (20562) 15 m l (N-S)

Stratigrafi: Omfattade ett 0,3–0,4 m tj odlingslager. Mellan 3–6 m från norr fanns mot den orörda sterila botten ett ca 0,1 m tj något mörkare lager med en koncentration av fynd i form av keramik, äldre hushållsglas och tegel, sågat djurben samt slagg. Lagret saknade anknytning till stratifiering och/eller konstruktioner. Det tolkas som ett odlingslager med påfört sekundärt material.

Tolkning: Stratigrafien består av odlingslager, samma tolkning som i schakt 1–2, men med viss inblandning av sekundärt påfört material.

Schakt 5 (20600) 28 m l (N-S)

Stratigrafi: Schaktets norra del omfattar en större nedgrävning, 1,0–1,3 m dj, med fyllning av recent raseringsmaterial, tegel, skrot etc. Möjligen utgör det rester av en byggnad, ett båthus, som enligt lokal uppgiftslämnare har legat på platsen. I en 1 m dj provgrop i norra delen hittades steril orörd botten i form av blålera. Därövan fanns vattenavsatta lager med fet humus, med inblandning av tegel och recent fönsterglas i botten.

Schaktets södra del grävdes till 0,8 m dj. Vid 0,4 m dj under markytan hittades ett humus- eller torvlager, vilket har söndergrävt av den ovan omtalade nedgrävningen i schaktets norra del. Mot botten fanns ytterligare myllalager, förmultnat trä och ris, med fynd av glas, tegel, yngre rödgerskeramik samt vitglaserat kakel. Under detta fanns raserings- och utfyllnadslager ner till steril orörd botten i form av blålera på 2,0 m djup. Ovan den orörda botten fanns ett mörkt humuslager, avsatt i vatten med enstaka fynd av tegel, yngre rödgerskeramik med vitlerdekor, med en möjlig datering till 1600–1700-talet.

Tolkning: Schaktet tolkas visa på att det låglänta området nära Tinnerbäckens utflöde i Stångån utgörs av äldre utfyllnad i sankmark. Möjligen borde detta förundersökas när större exploatering eller markarbeten är aktuella.

Schakt 6 (20519) 8 m l (Ö-V)

Stratigrafi: Matjord 0,35 m dj, tolkas som odlingsjord. Schaktet togs upp för att söka efter ägo gräns mellan tegarna, enligt äldre kartan från år 1639. 2 m väster om schakt 1 finns en diffus nergrävning, ca 0,5 m diam och 0,2 m dj. Orörd botten består av steril, gul, tung lera.

Tolkning: Inga tydliga spår av ägo gräns kunde iakttas. I övrigt tolkning som i schakt 1.